

MIŠLJENJA I KOMENTARI

Dobrovoljni rad

|| N. Raos*

Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada
Ksaverska cesta 2, p.p. 291
10 001 Zagreb

Kaže meni jedan naš kolega kako nikad u životu nije primio ni kune (dinara, dolara...) za svoje pisanje – a napisao se zaista dosta – “iz principa”. Ima tu neke logike. Ako pišeš *pro bono* pišeš što i zato što hoćeš, a ne što i zato što moraš, pišeš po svojoj volji i iz unutarnje potrebe, a ne zato da bi mogao čime platiti struju i kupiti kruh. No pritom je, bojim se, naš kolega zaboravio da nijedno pisanje nije sasvim neovisno, kao što nijedno ljudsko djelovanje nije posve slobodno. Jer uvijek pišeš za nekoga i radi nekoga. Ako već ne moraš pisati ono što nećeš, ne možeš pisati baš sve što hoćeš. Što ćeš objaviti na kraju ovisi o uredniku i izdavaču, a na kraju svih krajeva o čitatelju.

Ako ne možeš postići ono što želiš, trebaš biti principijelan, staro je načelo. Nažalost, nije principijelan samo rečeni kolega. Principijelni su i drugi jer im osim principijelnosti, kao što se dađe zaključiti iz rečenoga, ništa drugo nije preostalo. Već je postala rijetkost da netko nekome nešto plati za njegov intelektualni rad. Samo se po sebi razumije da svi intelektualci, ove ili one vrste, imaju od čega živjeti (plaće, mirovine), a novac onima koji žive u višim sferama ionako nije važan: “Volio bih naći jednu uzročnu svezu nego dobiti perzijsko kraljevstvo” (Demokrit). I tu dolazimo do srži problema. Što je dobrovoljni rad?

Dobrovoljni rad je izmišljotina bogatih. U Americi se uobičajilo da se supruge milijunaša bave nekim oblikom dobrovoljnog, pravo rečeno dobrotvornog rada. Tako ispunjavaju svoje slobodno vrijeme, a usto umiruju i svoju savjest, jer barem dio svojega neizmjernog i ni na koji način zasluženog bogatstva dijele s drugima, potrebitima. Bolje to nego da cijeli dan provode po šopinzingima i salonima za uljepšavanje, misle njihovi muževi. Na kraju krajeva (dobrovoljni) rad liječi od depresije, oholosti i bahatosti. Postoji, dakako, i ekonomska strana priče. Dobrostojeća žena bi mogla raditi i za novac, no za koju plaću? Sigurno bi zaradila manje od porezne olakšice svojega muža, što je on dobiva za njezino uzdržavanje.

No pustimo sad bogatune i njihove žene. Dodimo do bitnoga. Dobrovoljnim se radom bavi onaj tko ima osigurana sredstva za

*Čovjek nije niti anđeo ni životinja;
nesreća je što onaj tko hoće postati anđeo postaje životinja.*

(Blaise Pascal)

život ili je, najpreciznije rečeno, zadovoljan svojim ekonomskim stanjem. Takav je primjerice znanstvenik u mlađim godinama koji ima solidnu plaću i male prohtjeve, a usto je neopterećen djetecom i obitelji. Ima stan i žive roditelje, pa još bogatu rodbinu na selu...

No stvari se životom mijenjaju. Ekonomske potrebe i obveze postaju sve veće. Treba kupiti stan, školovati djecu, otplaćivati kredite, pomagati stare roditelje. Na kraju treba misliti i na svoju komociju, na godišnji odmor, na odlazak u kakav bolji restoran, u kino, kazalište ili na utakmicu. A za sve to treba novac. Novac za koji plaća više nije dovoljna.

I sada – kako? Novac treba zaraditi, no kako? Kako da ga zaradi onaj tko nikad u životu nije ništa zaradio? Ne mislim pritom reći da naš znanstveni radnik nije radio, da je društveni parazit i neradnik, nego samo to da nikad nije vidio izravne materijalne učinke svojega rada. Uvijek je živio od stalnog prihoda, stipendije, plaće ili mirovine, pa stoga i ne zna što znači biti plaćen po obavljenom poslu. I na onome što radi i zna raditi – pisati i predavati – ne može i ne zna zaraditi. Pa što sad da radi? Kako da dođe do novca?

I tako sad naš idealist, prosvjetitelj naroda i lučonoša napretka traži i nalazi svoje mjesto među onima koji ne žive od svojega nego od tuđeg rada. Takav će umjesto od honorara i tantjema svojih knjiga živjeti od nekakvih državnih potpora do kojih je došao na vrlo sumnjiv način, nezasluženih nagrada i dodataka na plaću, falsificiranih dnevnica, poreznih utaja, udruživanja sa sličnima radi postizanja protuzakonite imovinske koristi i na druge slične načine. Kada izide iz zatvora, provalnik se ponovno vraća svojem starom zanatu. Zašto? Zato što ništa drugo ne zna raditi.

I tako smo eto došli do dna. A sve zato što nismo od početka shvatili istinu da pisanje za novac nije prostituiranje pisane riječi, nego – kao što je i svaka pravedna naknada za rad – temelj ljudskog dostojanstva.

* Dr. sc. Nenad Raos
e-pošta: raos@imi.hr